

en *-eia* en el vell cançoner, i en el mateix romanço rossellonès on trobem *voleya* hi ha una aparició del fr. *ournée* en forma ben paralela: «cinquanta-dugas *journeyas*» en el v. 6. Pensem de seguida en l'expansió enorme que tingué ja a l'E. Mj. la falconeria francesa. ⁵ Aqueixa *tórtora* «que els en feia la *voleia*» ens mostra el camí semàntic, des de la caça d'ocells a la *volée*, o que es presenten en *volées*, fins a la interpretació popular d'un ocell que 'voleia' fent denteta davant dels mariners (també anomenats aquí *matelots*, a la francesa). ¹⁰

Es ben sabut el gran descabdellament d'això en francès, lingüístic i literari: *volerie* terme de falconeria ja en el S. XIV (Eust. Deschamps), d'on ulteriorment *voler* transitiu, *voler un oiseau* 'caçar-lo al vol, atrapar-lo' ¹⁵ (l'astor o falcó) i d'ací 'robar' [*voler de l'argent* etc., 1549]; *s'envoler* ja S. XII en francès, pren després tota mena d'usos generalitzats («mon âme *s'envole* vers lui», Corneille).

Forma part dels termes de falconeria; antiquíssim ²⁰ en francès: en el S. XIV «une grant *volée* de pertrix», *Livre du Roi Modus*, «avoir enquis / aux compaignons du país / où sont les *volées* de perdris» en Le Mesnager; i tal com els nostres «matelots» hi veien una *tórtora*, ni més ni menys, en el Roman de Renard: ²⁵ «et tant comme il se dementoit, / leve la teste et venir voit / une cornaille à la *volée*» (v. 22841); *tirar à la volée* era fer una descàrrega granejada, primer als ocells, aviat generalitzat: «ces huit sarrazins traioient à la *volée* parmi nostre ost, et blecerent plusieurs de nos gens et de nos chevaux», S. XIII (Joinville). ³⁰

Partint del vol d'ocells, *volée* passa al sentit de 'colla de gent', ja del fr. clàssic i medieval. Veg. les proves de tot això a l'article *volée* del Littré (HIST., i §§ 3, 2, 4). És interessant comparar-hi la història del cast. *RALEA*, també antic manlleu francès (de *r-alée* < *r-aller* 'llançar-se el falcó sobre la presa'). ³⁵

Aquesta, però, no degué ser la sola via semàntica. No sé si tant, però qui sap si més i tot, la dels jocs, i en particular el de pilota, aquest *jeu de paume* dels francesos distingits dels Ss. XVII-XVIII, però molt més antics. Fabra defineix *volea* en termes ben precisos: «en diferents jocs de pilota, cop que el jugador dona a la pilota (amb mà, pala, raqueta): *tornar una pilota de volea*; *el jugador X té una bona volea*; *mitja volea*: ⁴⁰ cop que el jugador dona a la pilota després d'haver tocat a terra, quan tot just comença a botar».

Ja ho registrà Lab. (1839-40), si bé alterant-ho en *volea* per ultracorrecció del valencianisme tipus *riquea/riqueza*, forma en realitat inexistent (encara que s'hagi arrossegat en diccs. posteriors), explicable pel fet que Labèrnia, fill del Maestrat, reaccionava contra les formes en *-ea* del val. central; el joc de pilota és un esport vell i arreladíssim en el P. Val., i així compremem que *volea* deu ser arrelat en el N. val. (deformat per alguns ultracorrectament), però ja no en el Migjorn, car EValor posava en marge a l'art. del Dfa., que allà això es diu *+boñera*,⁴ forma de clara herència mossàrab, per tant antiga en el país: el vell francèsisme, com és lògic, va arribar fins i tot més enllà de ⁶⁰

l'Ebre, però no al Sud del domini. Acabem de comprendre, doncs, que el modern *voleiar* és derivat de *voleia*, amb l'epèntesi de *-y-* que fa la nostra gent popular, com en *idea*, *llureia*: *volea* > *voleya* → *voleiar*.

No menys documentat això en francès: «au jeu de paume, de balle --- jouer de *volée*, prendre de *volée*, à la *volée*, renvoyer la balle avant qu'elle ait touché la terre: *cet homme à la volée bonne* «il est adroit à prendre la balle de *volée* et à la placer» (Littré, § 8): així com Saint-Simon ho estén al tir d'artilleria (ibid.), per extensions semblants es pogué arribar també al fet d'agitar enlaire, ja no pilotes ni projectils, sinó capells, mocadors.

El model i antecedent de la nostra locució *de bot i bolei*, viva a Mall. (V. cites en *AlcM*), però bastant usada pertot (cf. *Dfa.* s. v. *bolei* i s. v. *bot*) es troba ja en el fr. antiq., però amb *bot* reemplaçat pel seu equivalent francès *bond*: ja ho digué en el S. XV Villon: «le prendre entre *bont* et *volée*» i en el S. XVII «perdre la *volée* pour le *bond*», Cotgrave (Littré, HIST.); «tant de *bond* que de *volée*, que nous en chaut-il, pourvu que nous prenions la ville de gloire», Pascal (*Provinciales* x). D'aquest *volé(i)a*, també es formà *voleiar*, que Bulbena (1905) i Vogel registren en el sentit de 'pegar a la pilota en l'aire'. Reparem que en *Atl.* IX, 23a, tant es pot pendre transitivament com intransitiu (sigui-ho o no, de l'una cosa es passava, doncs, a l'altra imperceptiblement). Cert que això també existeix en cast.: «*volear*: herir alg. c. en el aire...», esp. la pelota...», «*voleo*: el golpe dado en el aire a alg. c. antes que caiga al suelo, esp. la pelota» (*DAut.*) i s'hauria pogut formar amb *-ear* sufix cast., però en realitat també allà degué ser manlleu del francès.

Encara hi conflüen altres vies: «No pararen de pasturar a la *voleya*, fins ensenyorir-se de nou del camí ramader que, passant per la hermita, condueix a l'empru, pel creny de la Portella, únic pas accessible», MrnVayreda (*Sang Nova*, IV, § 6, 284): és a dir, pasturar en formació escampada, espargint-se ací i allà; ús pastoral comprovat per Amades (*BDC* XIX, 218): i compareu-hi el que deia Buffon: «on voit, autour des lieux habités, des *volées* nombreuses, composées de toutes les espèces de corneilles, se tenant presque toujours à terre pendant le jour, errant, pêle-mêle avec nos troupeaux et nos bergers» (Littré, § 2). En fi també hi contribuiria la carrosseria: «*bolea*, pal amb una argolla que s'assegura a la punta de la llança dels cotxes per lligar els tirants de les mules del davant» (Lab. 1839), és perquè primer degué designar els animals collats a aquesta *bolea*: «*voleia*: grup de cavalls que va davant de les llançades» a Ribes (Amades, *BDC* XXII, 224). En fr. *volée* «pièce transversale d'une voiture à laquelle sont fixés les traits des chevaux; --- *volée de devant* --- au bout du timon, un cheval de *volée*» (Littré, § 11). En fi, també l'ús argòtic (Givanel, amb cita de Vallmitjana, *BDC* VII, 65) deu tenir un origen francès.

A Mallorca aquests mots es pronuncien amb *b-*, però no hi fa res, que ja se sap que sovint *vo-* es torna *bo-*: també ací, supra, hem vist *volanti*, escrit so-